

PPTA TE WEHENGARUA HUI Ā-TAU 2017

MĀ TE MAHI TAHİ, KA ORA AI TE TAITAMAITI – WORKING TOGETHER TO SUPPORT MĀORI STUDENT SUCCESS

TE MAHI NGĀTAHI KIA EKE NGĀ ĀKONGA MĀORI KI NGĀ TAUMATA TIKETIKE

Ko te whāinga o tēnei pepa, he āwhina i ngā kura me ngā hapori Māori ki te mahi ngātahi, ki te whakatū i ngā here whai tikanga me ngā momo hononga e whakamana ana i tēnā me tēnā hei kōkiri i ngā ara hou e tautoko ana i te ekenga o te ākonga Māori ki te taumata angitu i te ao mātauranga.

NGĀ TOHUTOHU

1. Kia puritia te pūrongo nei.
2. Me whakaae te PPTA ki te kuhunga atu o ētahi o ngā wāhangā o ngā ariā o te Tiriti o Waitangi ki te kaupapa o Mahi Tika, arā, ko te kotahitanga, ko te whaiwāhitanga me te kaitiakitanga.
3. Me whakatītina te PPTA i āna pekanga ki te tautoko i ngā mema ki te whakatairanga, ki te tuari hoki i ngā momo mātauranga whakaako e whakamana ana i ngā tikanga me ngā hononga ki te iwi Māori.
4. Me whakatū te PPTA tētahi huihuinga i te rā i mua mai i te 2018 NZ PPTA National Māori Teacher's Conference ki Rotorua. Ko *Mā te mahi tahi, ka ora ai te taitamaiti/ Working together to support Māori student success* te ingoa o te hui. Ko te kaupapa o te hui ko te whakatairangatanga o ngā hononga whai hua ki waenganui i ngā whānau, i ngā hapū, i ngā iwi me ngā hapori Māori me ngā kura hei hāpai i ngā ākonga Māori.
5. Me tono te PPTA ki te kāwanatanga ki te whakatū, ki te tuku pūtea, ki te tautoko hoki i ētahi tūranga i roto i ngā kura, i roto i ngā Kāhui Ako rānei e hāpai ana i ngā hononga o ngā kura ki ngā whānau, ki ngā hapū me ngā iwi.

IHIRANGI

1.	Whakataukī: Kei pariparingia e te tai, ka mōnenehu te kura	4
2.	Te whakataki i te kaupapa	4
3.	Ngā pānga ki ngā hononga whai take	4
4.	Ngā kōrero o mua	5
5.	Te tautoko i ngā ohu rautaki mātauranga mā ngā kaiārahi.....	5
6.	Te aronui ki ngā tikanga Māori	8
7.	Ngā kura tauira me ngā hononga i raro i te Tiriti	8
9.	Ngā tohutoro	13

1. WHAKATAUKĪ: KEI PARIPARINGIA E TE TAI, KA MŌNENEHU TE KURA

Kei te tauihu o te waka ngā kura e iri ana. Ka pupuhi te hau ka mōnenehu te kura e tohu ana i te ahunga mai o te hau. Me he pai ngā mahi a te kaiurungi, ka kore te waka e pariparingia e ngā ngaru o te moana, ka kore te kura e māku e te tai, ka kore te waka e turakina.

Ahakoa te nui o te whāinga; mā te mahi ngātahi, ka ea.

2. TE WHAKATAKI I TE KAUPAPA

- 2.1. Ahakoa he Māori te 85 ūrāu o ngā ākonga i roto i ngā kura mātauranga Pākehā, ehara i te mea he Māori te nuinga o ū rātou kaiako (Te Tāhuhu o te Mātauranga, 2014, 2015; "Teaching Staff," 2017), waihoki, ahakoa kei te piki haere ngā tatauranga mātauranga, kei te hē tonu ngā mahi whakaako a te ao mātauranga ki te nuinga o ngā ākonga Māori. (Berryman, Kerr, Macfarlane, Penetito & Smith, 2012). Hei tā ngā tatauranga, ā te ngahuru tau e heke mai ana, ka piki ake te nui o ngā ākonga Māori i roto i ngā kura huri noa i Aotearoa i te 25%. Hei tā ngā rangahau, mēnā ka tutuki pai ngā mahi ā-kura, ka piki haere te nui o te moni hua me ngā āhuatanga o te noho o te tangata. He hua anō mō te hinengaro me te noho ā-pāpori o te tangata, otirā, ka whai hua hoki te motu whānui mēnā, "e tino ora ana te Māori, arā, i te taha mātauranga, i te taha whānau me ngā āhuatanga o tōna ahurea." (Berryman me ētahi atu, wh. 7).
- 2.2. Nō muri mai i ngā whakawhitenga kōrero mō te ara mātauranga o ngā ākonga Māori i roto i ngā kura tuarua, ka puta te whakatau a Te Huarahi Māori Motuhake ki te tuhituhi i tētahi pepa. Ko te kaupapa, ko te huarahi e taea ai e ngā whānau, e ngā hapū, e ngā iwi me ngā hapori Māori anō ki te mahi ngātahi ki ngā kura ki te tautoko i ngā ākonga Māori ki te whakatutuki i ū rātou whāinga mātauranga kia tū Māori anō ai rātou i ngā taumata angitu o te mātauranga. Ko te wawata nui, mā konā, ka whai kaha, ka whai mōhiotanga hoki ngā kura ki te toro atu ki ū rātou hapori Māori kia ea ai ngā whāinga mātauranga o ū rātou ākonga.
- 2.3. He nui anō ngā rangahautanga mō tēnei take, heoi, ko te kaupapa kē o tēnei pepa ko te whakatinanatanga o ngā putanga o aua rangahau. Ki te āta whakaaroaro te kaiako, ki te āta tiro atu ia ki ngā mahi whakaako o ia rā ka whanake mai tōna mōhiotanga me ngā rautaki whakaako e tika ana hei tautoko i ngā ākonga ki te whakatutuki i ngā whāinga ako; "Kei a tātou katoa ū tātou ake whakaaro me ū tātou ake whakapae mō te mahi whakaako. Kei te ārahi ēnei mea i ū tātou whakaaro me ū tātou whanonga, heoi, kei te kūware noa iho tātou ki aua āhuatanga. Me kaha tonu tātou ki te kimi mai i ngā whakaaro, i ngā mōhiotanga me ngā wheako o ētahi atu." ("Teaching as inquiry," 2017, wh. 1).
- 2.4. He mea nui kia whai tikanga ā tātou mahi. Me mahi tātou i runga i te aroha me te whakaaro nui ki te tangata, kia manaakihiā ngā tikanga o tēnā me tēnā, kia manaakihiā hoki te tangata, kia tipu mai ai, kia ū tonu ai te whanaungatanga i waenganui i a tātou.

3. NGĀ PĀNGA KI NGĀ HONONGA WHAI TAKE

- 3.1. Hei tā ngā putanga o ngā rangahau (Biddulph, Biddulph & Biddulph, 2003; Robinson, Hohepa & Lloyd, 2009), he nui ngā hua ka puta i te kuhunga mai o te whānau, o te hapū, o te iwi me ngā hapori ki ngā mahi whakaako. Mā konā anō ka tino whai hua ai ngā mahi a te kura. He tikanga tātuutu tēnei, arā, mēnā ka arahina, ka tautokona ngā mātua e te kura, ka mārama ake ai rātou ki ngā huarahi e taea ai e rātou te āwhina i ū rātou tamariki i te ara

mātauranga. Ko te mea nui hoki, me kaha ngā kura ki te manaaki i te tangata kia kore ai e takahia te mana me ngā tikanga ā ngā mātua. Mā te kaiako tonu e kimi huarahi e noho ngātahi ai rātou ko ngā mātua ki te whakawhitiwhiti kōrero noa mō te ahunga whakamua o ngā mahi ako a te tamaiti.

- 3.2. Ki te tiro whānui atu anō tātou, kei te iwi tonu te mana whakahaere o te kawa me ngā tikanga o te rohe. Ko rātou anō ngā kaitiaki o ngā mātauranga ā-iwi, o ngā hītori me ngā kōrero tuku iho e puta mai ana i ngā whenua o ū rātou mātua tīpuna. Ka toro atu hoki tō rātou mana ki ngā taonga tuku iho a te iwi me te whakarauoratanga o te reo Māori. Nā, ka mātua hiahia te iwi ki te whai wāhi atu ki ngā whakatau, ki ngā mahi me ngā take mātauranga hei tautoko i te ara mātauranga o ngā ākonga Māori i roto i ngā kura.
- 3.3. Me mōhio ngā kaiārahi o te kura ki te pānga o aua take ki ngā mahi a te kura ināianei, waihoki, ki ngā huarahi hou e kuhu mai ai ngā hapori Māori ki te kura. Me mārō te taura here tangata i waenganui i te kura me te hapori Māori e eke ai ngā taumata mātauranga o ngā ākonga Māori. Ina rā, ko te mana whakahaere kē te take nui, arā, "i ngā rā o mua ko te kura tonu te kaiārahi matua o te tūhonotanga o ngā hapori Māori ki te kura" (Bishop & Glynn, 1999; Berryman et al., 2015).

4. NGĀ KŌRERO O MUA

- 4.1. Hei tā ngā rangahau, me whai kaha tonu ngā kura tuarua o Aotearoa ki te āwhina i ngā ākonga Māori ki te whakatutuki i ū rātou whāinga mātauranga hei Māori, ina rā, me whakapakari te mōhiotanga o ngā kura ki te ahurea o te Māori (Berryman, Ford & Egan, 2015; Hynds, Meyer, Penetito, Averill, Hindle, Taiwhati, Hodis & Faircloth, 2014).
- 4.2. He mea nui ngā momo rautaki mātauranga mā ngā kaiārahi, e mātua tautoko ana i ngā tumuaki, i ngā kaiārahi me ngā kaiako i roto i ngā kura mātauranga Pākehā tuarua ki te toro atu ki ngā ākonga Māori, ki ū rātou whānau, ki ū rātou hapū me ū rātou iwi (Te Tāhuhu o te Mātauranga, 2010). Me noho te Tiriti o Waitangi hei tūāpapa o aua kaupapa, waihoki, me kite anō te hiranga o te reo me ngā tikanga Māori me te tuakiri o te tangata hei whakatutuki i ngā hiahia o te Māori i te ao mātauranga.
- 4.3. Mā te whanaketanga mai o ngā hononga e manaaki ana i te ahurea o te tangata, ka ngāwari ake te mahinga ngātahi o ngā kura me ngā hapori Māori, nā, ka puta mai ngā mahi whai hua. Ko tētahi wāhi nui o te whanaketanga mai o ngā tūhonotanga tata, ko ngā hononga ngātahi me ngā tuituinga ki ngā whānau, ki ngā hapū, ki ngā iwi me ngā rōpū Māori o te rohe.

5. TE TAUTOKO I NGĀ OHU RAUTAKI MĀTAURANGA MĀ NGĀ KAIĀRAHI

- 5.1. E kitea ana ēnei āhuatanga i roto i ngā mahi a ngā kaiārahi o te kura e whakatairanga ana i te ahurea o te tangata, e whakawhanake ana i ngā hononga ngātahi me ngā tuituinga ki te whānau, ki te hapū me te iwi:
 - Kei te manaakihia te tangata
 - Ko te hauora o te ākonga me te whānau te pūtake o ngā mahi ako
 - E whai kiko ana ngā whakawhitinga kōrero, e arotahi ana ki te pitomata o te ākonga
 - E whakaatahia ana ngā tikanga Māori i te akomanga, e whakamanawatia ana te ākonga e ngā mahi Māori e kitea ai tōna tuakiri Māori.

5.2. Otirā, kua kitea ētahi kaupapa matua e tautoko ana i te mahinga ngātahi (Berryman, Ford & Egan, 2015):

- Me whakamōhio atu ko wai koe
- Me mahi i runga i te ngākau pono
- Me whakarongo ki ngā hapori
- Kia tika ngā whakawhittinga kōrero.

5.3. ME WHAKAMŌHIO ATU KO WAI KOE

5.3.1. Ki te tuwhera atu tō ngākau ki tētahi atu, ka ngāwari ake tō tūhono atu ki a rātou. He mea nui te tūtaki ā-kanohi. He mea nui ki te Māori te whakapapa me te whakawhanaungatanga. Me whakamōhio atu ko wai koe i te tuatahi, whai muri mai i tērā, ko tō tūranga me ū mahi.

5.4. ME MAHI I RUNGA I TE NGĀKAU PONO

5.4.1. Mēnā e mahi ana koe i runga i te ngākau pono ka mārama ake te tangata ki a koe me ū hiahia mō te whānau, mō te hapū me te iwi. Me kimi ngā huarahi e taea ai te whakawhitihiti kōrero e pā ana ki ngā take e tino ngākaunuitia ana e te katoa. Kātahi, ka tipu mai te whanaungatanga i waenganui i a koutou, arā, ko te ngākau pono te tūāpapa. Mā ngā kaumātua anō pea e whakaū te whanaungatanga i waenganui i ngā hapori Māori me ngā iwi o te rohe whānui.

5.5. ME WHAKARONGO KI NGĀ HAPORI

5.5.1. Mā te āta whakarongo ki te whānau, ki te hapū me te iwi, me te hiahia ki te mahi ngātahi, ka ū ai te whanaungatanga i waenganui i a koutou. Mā te whakarongo ki ngā kōrero, ka mātua kitea tō manawanui ki te kaupapa, otirā, ehara i te mea kei te tohutohua ngā hapori mō te wāhi ki a rātou i roto i te ao mātauranga. Mā te mahi ngātahi ka hikina ngā taumahatanga ki runga i te katoa.

5.6. KIA TIKA NGĀ WHAKAWHITINGA KŌRERO

5.6.1. Ko te whakawhanaungatanga te mea nui. Mā te whakawhanaungatanga e puta mai ai ngā huarahi e whai wāhi ai, e tū motuhake ai te iwi Māori i te ao mātauranga. Mā ngā kura ēnei huarahi e whakatuwhera mai kia mōhio ai ngā Māori ki ngā hua o te mahi ngātahi i roto i te kotahitanga.

Āhua 1. TE WHAKATINANATANGA O NGĀ TIKANGA MĀORI¹

<p>Tirohia ngā kōrero ki raro iho nei kia puta mai ai ī mōhiotanga mō īnei tikanga a te Māori. Wānangahia, whakautua ngā pātai matua, otirā, whakaarohia ngā take e whai pānga ana ki ngā whakautu me ngā momo mahi e taea ai e te kura te toro atu ki ngā whānau, ki ngā hapū me ngā iwi.</p>			
He aha ī mōhiotanga mō īnei tikanga?	<p>Nā, i runga i tō mōhiotanga mō aua īhuatanga ko īheia ngā pātai matua?</p> <p>He aha atu anō ngā pātai e hāngai ana ki te kaupapa?</p>	Ngā whakautu me ngā take kōrero	Ngā mahi me te wātaka
Mana whenua	He aha rā ī mōhiotanga mō te whenua e tū ai te kura? Ko wai ngā kaitiaki o mua? He aha rā ngā momo hononga ki ī ākonga Māori? ... ki ītahi atu iwi?		
Kanohi kitea	Kei te kitea rānei koe i ngā hui ī-iwi o te rohe? He aha ai? He aha rā ngā hui ī-iwi o te rohe nei? Ka tae ī-tinana koe ki īheia o īnei hui? He aha ai? He aha i kore ai?		
Whakawhanaungatanga	He aha rā ngā huarahi e taea ai te whakatū i ngā hononga īkawa ki īnei tāngata i raro i ngā tikanga a te iwi?		
Koha	I tēnei wā tonu, he aha rā te koha o te kura ki īnei hapori? He aha rā pea tō koha ki a rātou		
Mahi tahi	He aha rā ngā huarahi i mahi ngātahi ai te kura me ngā iwi o te rohe? Me pēhea e mahi ngātahi ai te kura me ngā hapū me ngā iwi whānui o te rohe?		
Kotahitanga	He aha rā te hāngaitanga o ngā whāinga me ngā wawata o te kura ki īrā o ngā whānau, o ngā hapū me ngā iwi? Me pēhea e whakahāngaitia ai? He aha rā pea ngā hua o taua mahi?		

¹ Iahu mai tēnei rauemi i te kohinga pukapuka-ī o Te Kotahitanga ebook. Tikina ake tētahi wāhi o tēnei pukapuka-ī ki te pae ipurangi a te Tāhuhu o te Mātauranga, arā, ko Education Counts ki <http://educationcounts.govt.nz/topics/bes/resources/te-kotahitanga-ebook-collection>.

6. TE ARONUI KI NGĀ TIKANGA MĀORI

- 6.1. Koia nei ngā āhuatanga o te mahi whakaako e aronui ana ki ngā tikanga Māori me te whakawhanaungatanga:
- Ko ngā horopaki ako e taea ai e ngā ākonga te tūhono atu i ngā akoranga hou ki ū rātou mātauranga tōmua me ngā wheako o tō rātou ahurea
 - E whakaaetia ana, e whakamanahia ana te ao Māori o ia ākonga
 - Mā konā, e hāngai ana ngā taumata ako me ngā huarahi ako ki ngā kaupapa e ngākaunuitia ana e te ākonga, ki ūna pūkenga me ngā matea ako o tēnā, o tēnā
 - E tino hāngai ana ngā wheako ki te ākonga, arā, ko ngā pāhekohekotanga, ko ngā tūhonotanga, ko ngā whakawhitinga, ko ngā tuituinga, otirā, e tautokona ana ngā akoranga e ngā raraunga whai kiko
 - Kei te ako tahi te kaiwhakaako me te ākonga. He wā tōna ka noho te ākonga hei kaiwhakaako, kātahi ka whakawhitī rāua. Mā ngā arotakenga o mua, o muri anō ka mōhio te ākonga ki āna mahi pai me ngā āhuatanga hei whakapakari ake māna.

7. NGĀ KURA TAUIRA ME NGĀ HONONGA I RARO I TE TIRITI

- 7.1. Me whai whakaaro atu ki ngā ariā e toru o te Tiriti i raro i te Royal Commission on Social Policy (1988) hei whakapakari i ngā hononga tāngata, arā, ko te kotahitanga, ko te whaiwāhitanga me te kaitiakitanga. Ko tā te ariā o te Kotahitanga, he akiaki i ngā taha e rua o te Tiriti ki te whakatairanga i te mana tangata, i te tika, i te aroha me te pono. Ko tā te ariā o te Whaiwāhitanga, he whakaū i te tūnga o te Māori hei tangata whenua i Aotearoa whānui me te ao Māori. Ko tā te ariā o te Kaitiakitanga, he tiaki i ngā āhuatanga motuhake o te Māori, arā, ko ngā mahi Māori, ko ngā taonga, ko ngā kawa, ko ngā tikanga me te reo. Ko te whāinga nui ko te whakawhanaketanga me te oranga pūmau o te iwi Māori.
- 7.2. Mā ēnei tauira pea e kitea ai ngā huarahi e taea ai te kōkiri i ngā kaupapa e tautoko ana i te angitutanga o te ākonga Māori. Ahakoa he mea wehi pea te huarahi nei, he mea tauhou ki ētahi, he nui tonu ngā hua mō te hangahoutanga o te kura. Kāore he hapa, ka kitea nūtitia te mātau me te māia o ngā rangatira, te manawanui me te ngākau tapatahi o te hinengaro tāngata me te hua nui o te mātauranga Māori i roto i te kura, i te hapū whānui, i te iwi me ngā hapori.

7.3. HE KURA TAUIRA: HAEATA COMMUNITY CAMPUS

Te hītori

- 7.3.1. I te tau 2013, ka pānuitia e te kāwanatanga te whakakapinga o te kura tuarua me te kura tuatahi o Aranui, o te kura o Wainoni me te kura o Avondale. Ka turakina ngā whare o te Kura Tuarua o Aranui, nā, ka whakatūria te kura o Haeata Community College mā ngā ākonga o te tau 1 ki te tau 13.
- 7.3.2. I te wāhanga 1 o te tau 2017, ka whakatuwherahia te kura hapori o Haeata. E hia rau nei te nui o ngā ākonga, otirā, i ahu mai rātou i te rohe whānui tonu o Ōtautahi.
- 7.3.3. Mai i te orokohanga, ko te ao Māori me ngā ariā o te Tiriti o Waitangi te tūāpapa o te kura, arā, he mea nui te mahi ngātahi, te whaiwāhitanga me te kaitiakitanga.

Te tapanga

- 7.3.4. Nā Lynne Te Aika te kura i tapa ki te ingoa o te Haeata. Ko Lynne te māngai mō te iwi o Ngāi Tūāhuriri. I āta wānangahia tēnei ingoa, nā, ka mātua tautokona te ingoa o te Haeata Community Campus.
- 7.3.5. Ka mahi ngātahi ngā kura me Ngāi Tūāhuriri ki te whakaingoa i ngā whare o te kura. Nā te rōpū o Mahaanui Mātauraka i whakatakoto ngā kōrero tuku iho mō te rohe, nā, ka tautokona ngā kura e te Mana Whenua Facilitator, e Corban Te Aika. Ka āta rangahaua, ka āta wānangahia ngā ingoa. He mea nui te hāpai i te mana o ngā kōrero tuku iho, kia hāngai hoki ngā ingoa ki te āhua o ngā whare, ki ngā mahi ako me te kaupapa o te kura.
- 7.3.6. E hāngai ana ngā ingoa o ngā whare me ngā wāhi o te kura ki ngā kōrero ā-iwi, arā, ki te whenua, ki ngā tūpuna me ngā koiora i noho ki te rohe o Aranui i ngā rā o mua. Waihoki, i kōrero hoki rātou ki te Rōpū Whakahaere Matua o te kura me te Poari tuatahi kia mātua whai wāhi mai te katoa.

Kōrero

- 7.3.7. Ko Lex Davis (nō Te Rarawa) te kaiārahi o ngā tau 11–13. Ka kōrero ia ki Te Huarahi mō te hononga o te kura ki ngā whānau, ki ngā hapū me ngā iwi o te rohe.
- 7.3.8. Hei tāna, "Ki te kore te hapori whānui, kua kore mātou. Otirā, ka mau mai hoki mātou, arā, ko ngā kaiako me ngā ākonga, i ā mātou ake kōrero ki te kura. Mōku ake, nō tōku whatumanawa tōku aroha nui ki te ao Māori. Koinā te aho nui e tūhono ana i ngā kaiako katoa, arā, kia whakamanahia te hononga motuhake i waenganui i te kura, i ngā ākonga me ngā whānau.
- 7.3.9. Ki a au, he nui ūna whakatinanatanga. Arā, me kaha mātou ki te ū ki te kaupapa ahakoa ngā uauatanga. Me mārama hoki mātou ka manawarau pea te hapori i ngā āhuatanga hou o tēnei kura hou.
- 7.3.10. Me kaha mātou ki te whakatutuki i ngā hiahia o te hapori o te kura, me tuwhera hoki te ngākau. Ko tētahi o ngā mahi pārekareka o tēnei kura, arā, o te kura mai i te tau 1–13, he kimi i ngā ara huhua e whai wāhi ai te hapori whānui ki tā mātou kaupapa.
- 7.3.11. Nō muri mai i ngā rū whenua, kua āhua whakataumahahia te nuinga o ngā tāngata o Ōtautahi e te maha o ngā huihuinga kōrero. Me mihi ngā whānau i whai kaha ki te wānanga i tēnei kaupapa i runga i te ngākau pono.
- 7.3.12. He mea nui ngā hononga ki ngā whānau, ki ngā hapū me ngā iwi, nā, kei te kitea ngā hua i roto i ā mātou mahi katoa. Mai i ngā āhuatanga iti ki ngā kaupapa nui, ko te ao Māori te tūāpapa o ā mātou mahi.
- 7.3.13. Nō te tīmatanga, ka whakatūria a Melanie Taite-Pitama, he rangatira e mātau ana ki te rohe o Kāi Tahu me te ao mātauranga.
- 7.3.14. E mātua kitea ana te ao Māori i te kaupapa o te kura o Haeata. Hei tauira o te wāhi ki te ao Māori i roto i ngā mahi o ia rā i te kura, i te rōpū o ngā tau 11–13 ka tīmata ake ngā mahi o te rā i te karakia me ngā pānui. Ka tīmata mai ērā atu rōpū i te waiata. Kei te reo Māori hoki ngā ingoa katoa. He mea nui anō te reo, te kapa haka me ngā tikanga huri noa i te kura. Mā konā anō, ka whakapakarihia, ka whakatinanahia te hononga i waenganui i ngā tuakana-teina. Kei te pakari haere hoki te hapori reo rua,

arā, ko Kōmanawa te ingoa. Ko te tūmanako ka tipu haere tēnei kaupapa mai i te kura kōhungahunga ki te kura whānui.

Ngā wāhi o te kura

- 7.3.15. He rite tonu te hanga o te kura ki ētahi atu. He rite tahi noa pea ki ērā kura o te ao whānui. E tū pātata ana ngā whare, ko te painga atu ka taea tonu te toro atu ki ngā kaihoahoa. Kei te whakapaipaihia o roto o ngā whare, kei te whakatūria tētahi whare.
- 7.3.16. Kei te kitea ngā hua o te wāhi nui i te pūtake o te kura. Ka tau noa mai ngā whānau ki te kura me te whare kai. He mea nui te kai hei tūhonohono i te tangata.

Ngā hua pōkerehū

- 7.3.17. Ko tētahi o ngā hua pōkerehū noa, ko te pānga o te putanga o ngā wheako rerekē o tēnā me tēnā mō te ao Māori. Kua waihangatia mai tētahi wāhi whakaataata, he wāhi e taea ai te kimi māramatanga mō tēnei mea te tuakiri me te ahurea. He wā tōna kua puta ngā kōrero i runga i te ngākau kōhukihuki, he mea nui anō ki te hunga kāore i tipu mai i te ao Māori. Ka tangi ētahi i tō rātou mokemoke i te ngaronga, i te korenga rānei o tō rātou taha Māori.

Ko ngā hua tōtika

- 7.3.18. Kotahi te hua nui ki ngā kaiako; he Māori tētahi haurua o ngā kaiako, koia tonu te whāinga o te rautaki kimi kaimahi, arā, kia kitea te āhua o te hapori, mā rātou te kura, i waenga i ngā kaiako. Nā tēnei āhuatanga, ka āhei ngā kaiako ki te tū hei kaiako noa, arā, ehara i te mea me tū te kaiako Māori kotahi hei kanohi 'mā ngā Māori katoa'.

He tāpaenga kōrero ki ētahi atu kura e whakaaro ana ki te whakapakari i ō rātou hononga ki ngā whānau, ki ngā hapū me ngā iwi.

- 7.3.19. Tīhaea te rārangi tohutohu. Mēnā kei te waea noa koe ki te iwi kāinga i te wā o te pōwhiri – kei te hē katoa ō mahi.
- 7.3.20. Me ruku kē ki ngā hōhonutanga o ngā mahi a te Māori. Me pono koe ki ēnei tuituinga, me atawhai hoki. Me whai whakaaro ki ngā hiahia o ētahi atu, me manaaki hoki ngā hononga rā."

7.4. HE KURA TAUIRA: NGĀ PUNA O WAIŌREA, WESTERN SPRINGS COLLEGE

- 7.4.1. I te kura tuarua o Ngā Puna o Waiōrea, kei te tautokona ngā whānau Māori ki te whakatū i te ara tika mā rātou anō i roto i tētahi kura mātauranga Pākehā. E kīia ana ko te 'kura i roto i te kura' tēnei, e rua ūna mana whakahaere.
- 7.4.2. E tū pakari ana te hapori o te kura, arā, ko ngā ākonga, ko ngā kaiako me ngā mātua, nā, kei te whai hua ngā putanga. E rua ngā tumuaki o te kura, e mārō ana te taura here i waenganui i te kura rumaki Māori me te kura mātauranga Pākehā.
- 7.4.3. Mai i te akomanga Māori tuatahi i te tau 1977, e 26 tau tēnei kura e whakaako ana i raro i te kaupapa Māori.

- 7.4.4. Hei tā te Tumuaki o te Tari Reo Māori, hei tā Hana Aranga, e whakatinanahia ana te kaupapa o te kura i te āhua o tō rātou noho. Ko te mea nui kē, kia pai ngā hononga ki ngā ākonga, ki ngā mātua me ngā whānau.
- 7.4.5. "He pīki mahi tēnei; kua kotahi ō mātou whakaaro. Ki te mahi ngātahi ngā ākonga, ngā whānau me ngā kaiako, ka tutuki ngā whāinga."
- 7.4.6. E 230 ngā ākonga i te akomanga rumaki Māori – i tērā iwa tau, e 45 noa rātou. Kua tere piki ake te nui o ngā ākonga, e whakapono ana a James Watkinson, he mema o te poari o te kura, ko te whakatutukinga o ngā whāinga mātauranga te take.
- 7.4.7. I te tau 2015, e 92 ūrau te tatau toharite o ngā putanga NCEA katoa i te taumata 1, i te taumata 2 me te taumata 3.
- 7.4.8. Tekau mā toru ngā kaimahi, arā, ko ngā kaitautoko me ngā kaiako ērā o te kura rumaki. Ko 'Ngā Oho' te ingoa o te wharenu. Ko te whare matua tēnei o te kura rumaki. He wāhi whakaako tēnei, he wāhi huihui mā ngā whānau me ngā kaimahi, ka tū hoki ngā whakangungu a te kapa haka ki roto i te whare.
- 7.4.9. I ia Rāapa, ka whakahaerehia tētahi akoranga mahi kāinga mai i te 3.30pm ki te 5pm. Me tae atu ngā ākonga katoa. Kei ngā tuakana anō te tikanga ki te moe ki te marae i te wā o ūrātou wānanga ako. Ka tautokona ngā ākonga e te whānau ki te whakarite i ūrātou wātaka mō ngā mahi ako, mō ngā hākinakina, mō ngā mahi toi me ngā kaupapa ā-iwi. E kīa ana, ko ngā ākonga o te kura rumaki te hunga pukumahi o te kura.
- 7.4.10. Hei tā James "Ka mahi ngātahi mātou me te kura mātauranga Pākehā, waihoki, me te Tāhuhu o te Mātauranga. Ehara tō mātou toa i te toa takitahi. Ko tā mātou, he hāpai i ūrātou mātou taha o te Tiriti i roto i tēnei kura – kua puta mai ngā hua i te mahi ngātahi."
- 7.4.11. Kei te mahi tahi te kura ki te Tāhuhu o te Mātauranga ki te whakawhanake tonu mai i ūrātou tauira whakahaere. Tērā te whakaaro, ka tae te wā ka whāia tā ūrātou tauira e ētahi atu kura mātauranga Pākehā.
- 7.4.12. Hei tāna, "Kei te mihi mātou ki te Tāhuhu i ūrātou kaha ki te tautoko i te kaupapa, ki te mahi tahi tonu ki a mātou me te whakatītina i a mātou."
- 7.4.13. He nui rawa te hunga tautoko mai i te rohe whānui me ngā iwi, hei tāna. "Ko te kaupapa nui ko te whakanaketanga mai o te mana motuhake Māori i roto i te kura mātauranga Pākehā."
- 7.4.14. "Ko te whāinga nui, ka tū pakari ai ngā ākonga e puta mai ana i te Tau 13 i te ao Māori me te ao Pākehā. Kei te pono ngā ākonga me ngā kaimahi ki te mātauranga. He mea whakakipakipa tērā i a ūrātou i ia rā, i ia rā," te kī a James.
- 7.4.15. Kua tau mai ētahi atu kura ki te kura rumaki mai i ngā rohe maha o te motu ki te kimi mōhiotanga.
- 7.4.16. Hei tāna anō "Kei te pai noa iho ki a mātou mēnā e hiahia ana ētahi atu kura ki te kite i ngā mahi a ūrātou kura. Kua āwhinatia mai mātou e ētahi tāngata, me pērā anō hoki mātou ki ētahi atu. He mea pai kia kitea tēnei hononga e te hapori, me whakanui

tētahi i tētahi. Kei te manawanui tō mātou hapori me ngā rangatira o te kura ki tēnei wawata."

- 7.4.17. E 21 tau a Chris Selwyn e mahi ana i te kura o Ngā Puna O Waiōrea. Tekau mā ono tau ia e mahi ana i tana tūranga hei Tumuaki Rumaki (he tūranga takirua).
- 7.4.18. Hei tāna, ko te kaupapa o te kura rumaki ko te whakatutukinga o ngā whāinga mātauranga Māori, arā, ko te whanaketanga mai o tētahi tauira mō ngāi Māori e noho ana i ngā tāone.
- 7.4.19. Hei tāna anō, ehara i te mea i tipu noa mai tēnei kura i te pō kotahi. I roto i te wā, ka rerekē haere ngā mahi a te kura, e hāngai ana ki ngā hiahia o te hapori.
- 7.4.20. "Ko te whakatinanatanga tēnei o ngā wawata o te Tiriti. Kei te hīkoi tahi mātou," tana kī.
- 7.4.21. He kaha te tumuaki o te kura mātauranga Pākehā, arā, ko Ken Havill (ko te mea pōuri, kua mate tēnei tangata) ki te tautoko i whakatūnga o ngā tūranga e rua mō te mahi tumuaki.
- 7.4.22. Hei tā Chris anō, "Ka mahi ngātahi ngā rangatira o te kura, heoi, he mana motuhake anō tō rātou. Ka tau mai te tahua pūtea hei whakahaere i te kura, ehara i te mea i tohutohua mātou e Ken. Kei a mātou anō te mana whakahaere o aua rauemi. Mēnā ka pono tātou ki te whakaaro nō tātou katoa te mana whakahaere, ka mahi tahi tēnā me tēnā."
- 7.4.23. Hei tā Chris, he tauira te kaupapa o te 'kura i roto i te kura' mō ētahi atu kura o te kāwanatanga.
- 7.4.24. Hei tāna, "Ki te mahi ngātahi ngā mana whakahaere me te hapori Māori, ka tutuki ō rātou wawata me ā rātou whāinga."

*I whakaputaina tuatahi ki PPTA NEWS Putanga 37 | Nama 5 | Hōngongoi/Here-turi-kōkā | 2016
(kua whakarāpopototia)*

8. NGĀ TOHUTORO

- Berryman, M., Kerr, L., Macfarlane, A., Penetito, W., & Smith, G. H. (2012). *Education for Māori: Context for our proposed audit work until 2017*. Aotearoa: Te Tumuaki o te Mana Arotake.
- Berryman, M., Ford, T., & Egan, M. (2015). Developing collaborative connections between schools and Māori communities. *Set*, 3, 18-25.
- Biddulph, F., Biddulph, J., & Biddulph, C. (2003). *The complexity of community and family influences on children's achievement in New Zealand: Best Evidence Synthesis*. Te Whanganui-a-Tara: Te Tāhu o te Mātauranga.
- Bishop, R., & Glynn, T. (1999). *Culture Counts: Changing power relations in education*. Te Papaioea: Dunmore Press.
- Hynds, A., Meyer, L. H.; Penetito, W., Averill, R., Hindle, R., Taiwhati, M., Hodis, F., & Faircloth, S. (2014). *Evaluation of He Kākano Professional Development for Leaders in Secondary Schools 2011-2012 Final Report*. Te Whanganui-a-Tara: Te Tāhu o te Mātauranga.
- Te Tāhu o te Mātauranga (2010). *Ngā Haeata Mātauranga: The annual report on Māori education 2007-2008*. Te Whanganui-a-Tara: Te Tāhu o te Mātauranga.
- Te Tāhu o te Mātauranga (2014). *Ngā Haeata Mātauranga 2014-2015. Assessing Māori Education*. Retrieved from <https://www.educationcounts.govt.nz/.../nga-haeata-matauranga-annual-report-on-ma>
- Te Tāhu o te Mātauranga (2015). *Ngā Haeata Mātauranga 2015/16 Annual Report on Māori Education*.
- Robinson, V., Hohepa, M., & Lloyd, C. (2009). *School leadership and student outcomes: Identifying what works and why: Best Evidence Synthesis*. Te Whanganui-a-Tara: Te Tāhu o te Mātauranga.
- Royal Commission on Social Poicy (1988). *The April Report*. Te Whanganui-a-Tara: Royal Commission on Social Policy.
- Teaching as inquiry. (2017) Retrieved from <http://nzcurriculum.tki.org.nz/Curriculum-stories/Case-studies/Teachers-as-learners-1>
- Teaching Staff (2017). In Education Counts (pp. 1-6). Retrieved from https://www.educationcounts.govt.nz/statistics/schooling/teaching_staff